

**TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA MODDIY RAG‘BATLANTIRISH VA
RIVOJLANTIRISH JAMG‘ARMASI MABLAG‘LARI HARAKATI
TO‘G‘RISIDAGI HISOBOTLAR VA UNI TUZISH TARTIBI**

Davlatyarov S.A

TMI Magistranti

ANNOTATSIYA

Maqolada Tibbiyot tashkilotarida moddiy rag‘batlantirish va rivojlantirish jamg‘armasi mablag‘lari harakati to‘g‘rsidagi hisobotlar turlarini tuzish tartibi va uning hozirgi holati haqida yoritilgan.

Tayanch so‘zlar: Davlat budjeti, moddiy rag‘batlantirish va rivojlantirish jamgarmasi, mablag‘lar, budget tashkiloti, budget mablag‘lari

АННОТАЦИЯ

В статье описан порядок составления отчетов о движении фондов материального стимулирования и развития в медицинских организациях и его текущее состояние.

Ключевые слова: Государственный бюджет, фонд финансового стимулирования и развития, фонды, бюджетная организация, бюджетные средства.

ABSTRACT

The article describes the procedure for compiling reports on the movement of financial incentives and development funds in medical organizations and its current status.

Keywords: State budget, financial incentive and development fund, funds, budget organization, budget funds.

KIRISH

So‘nggi yillarida sog‘liqni saqlash tizimida yurtimizda muayyan ijobiy ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, tizimiga doir qonunchilikning tobora jahon andozalariga moslashtirilib, takomillashtirilib borilayotgani, tizimga yangilik va o‘zgarishlarning joriy qilinayotgani, tibbiyot muassasalarining zamonaviy innovatsion texnologiyalarning jalb etilib samaradorligi ortishiga hamda sifatli xizmatlarni ko‘rsatishga erishilmoqda. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan, 2023-yil 20-iyundagi PQ-197-son Ma‘muriy islohotlar doirasida sog‘liqni saqlash sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida ko‘rsatib o‘tilgan.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar sharoitida byudjet tashkilotlari byudjetdan moliyalashtirilishlaridan tashqari qo‘shimcha daromad olish imkoniyati muhim ahamiyat kasb qiladi. Ushbu mablag‘lar, byudjet tashkilotlarining moliyaviy resurslarini yanada kengaytirish, yangi loyihalarni amalga oshirish, va hududiy rivojlantirish uchun muhimdir. Bu mablag‘lar, byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari hisoblariga to‘liq kelib tushishi, bu tashkilotlarning o‘zlarining moliyaviy faoliyatini mustahkamlash, yangi imkoniyatlarni o‘rganish va takomillashtirilishi uchun muhimdir. Shu bilan birga, yangi texnologiyalarni qo‘llash, xodimlarining malakali bo‘lishini ta‘minlash va tashkilotlarning yutuqlarini oshirish hamda faol foydalanuvchilarni jalb etish imkoniyatlarini yaratish uchun muhimdir. Sog‘liqni saqlash sohasidagi moliyalashtirishning samarali tizimini joriy etish, tibbiy xizmatlar bozorida zamonaviy raqobat muhitini yaratish, va xususiy tibbiyot tashkilotlarini yanada rivojlantirish hamda faol foydalanish, aholining kafolatlangan va sifatli tibbiy yordam olish imkoniyatlarini kengaytirish, davlatimizning fuqarolari uchun yaxshi natijalarga olib keladi.

Sog‘liqni saqlash va tibbiy yordam sohasidagi rivojlanish, innovatsiyalar va yangiliklar, jumladan, tibbiyot muassasalarining moddiy rag‘batlantirish va rivojlantirish jamg‘armasi mablag‘lari harakati, tibbiyot sohasidagi yangiliklar va

texnologiyalardagi rivojlanishni kuchaytirishga olib keladi. Bu sohada yuqori darajada katta mablag'lar sarflanishi tibbiyot muassalarining va ilmiy-tadqiqot markazlarining katta investitsiyalarni qo'llashini talab qiladi.

Tibbiyot sohasidagi innovatsiyalar va yangiliklar, tibbiyot sohasining yuqori sifatini ta'minlash, yangi davolash usullarini rivojlantirish, xirurgik jarayonlarni yengillashtirish va klinikadan tashqari, tibbiy tezkor diagnoslarini aniqlash uchun yangi vositalar yaratishga yo'l ochadi. Bu turlar innovatsiyalar o'z navbatida, sog'liqni saqlashda yuqori samarali natijalarni ko'rish va kasb etishga imkoniyat yaratadi. Sog'liq sohasidagi yangiliklarga investitsiya qilish orqali, ilmiy-tadqiqotni rivojlantirish, yangi dori vositalari va xirurgik uskunalari, laboratoriyalar va boshqa tibbiyot vositalarini ishlab chiqish va tarqatish uchun mablag'larni sarflashadi. Bu investitsiyalar, davlatlarga va fuqarolarga yuqori sifatli tibbiy xizmatlarni ta'minlash imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, tibbiyot sohasidagi innovatsiyalar va yangiliklar, tibbiy xizmatlarni yanada samarali va xavfsiz qilishga qaratilgan. Bu esa, kasalliklarni oldini olish, davolanish jarayonlarini yengillashtirish va aholining umumiy sog'lig'ini saqlash imkoniyatlarini oshiradi. Shu bilan birga, yangi usullar va vositalar orqali sog'liq sohasidagi amaliyotlarning yuqori sifatini ta'minlash, kasalliklarni aniqlash va davolashda yuqori texnologiyalardan foydalanish, sog'liq sohasini yangi bosqichga olib keladi.

Hisobotlar, tibbiyot muassasalarining moliyaviy holatini aniqlashda katta o'rni boradi. Bu ma'lumotlar, tibbiyot muassasalar tomonidan qabul qilingan mablag'lar, byudjetdan tashqari olingan daromadlar, to'lovlar, kreditlar va boshqa moliyaviy olayotgan jarayonlarni o'z ichiga oladi. Bu esa, muassasalar rahbariyatiga, davlat organlariga va investitsiyadorlarga moliyaviy tahlil va baholash imkoniyatini beradi. Hisobotlar, to'lov tartibini boshqarish, qarz oluvchi va qarz berguvchilar bilan kelishuvlarini monitoring qilish, mablag'larni o'qitish va innovatsiyalarga investitsiyalarni baho berish kabi jarayonlarni mustahkamlashda yordam beradi. Bu esa, tibbiyot muassasalarining moliyaviy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ularning yangiliklar va texnologiyalarga qanday mablag'lar sarflashi, va bu mablag'larning

qanday samarali ishlatilishi lozimligini aniqlashda muhimdir. Hisobotlar tibbiyot sohasidagi innovatsiyalar va yangiliklarga investitsiya qilishning foydali bo'lishini ko'rsatishda muhim rol oynaydi. Ular, investitsiyalarning samarali foydalashilishi, tibbiyot muassasalarining sog'liq xizmatlarini yanada sifatli va yaxshi ta'minlashiga imkon beradi. Shu bilan birga, hisobotlar tibbiyot muassasalarining moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi mablag'larini boshqarishda transparensiya va islo hatchilikni ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

NAZARIY VA AMALIY TAHLIL NATIJALARI

Sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish va yangi texnologiyalarni joriy etish uchun tibbiyot tashkilotlarida moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari harakati muhim ahamiyatga ega. Bu, tibbiyot sohasining yanada rivojlangan, kengaygan, va hamma turdagi xizmatlarni ta'minlovchi yangi imkoniyatlarni ochadi shuningdek, ushbu yo'nalishda, davlatimiz rahbari tomonidan prezident qarorlari, farmonlar va nizomlarni tasdiqlash orqali sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish, shu jumladan, xizmat ko'lami va sifatini oshirish uchun zarur bo'lgan tadbirlarni olib borilmoqda. Hususan, 2024-yildan Sog'liqni saqlash vazirligi huzurida yuridik shaxs maqomiga ega bo'lmagan Tibbiyotni rivojlantirish davlat maqsadli jamg'armasi tashkil etiladi. U o'z ichiga quyidagilarni birlashtiradi:

Onkogematologik va davolash qiyin bo'lgan kasalliklarga chalingan bemorlarni sog'lomlashtirishga ko'maklashish jamg'armasi;

Tez tibbiy yordamni rivojlantirish jamg'armasi;

Iqtidorli va malakali tibbiyot mutaxassislarini qo'llab-quvvatlash hamda tibbiyot muassasalariga jalb qilish jamg'armasi;

Spinal mushak atrofiyasi tashxisi qo'yilgan bemor bolalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi.

Shuningdek, Tibbiyotni rivojlantirish jamg'armasi mablag'larini shakllantirish manbalari belgilanmoqda. 2024-yildan quyidagicha shakllantiriladi:

davlat budjetidan har yili ajratiladigan 350 mlrd so‘m miqdoridagi mablag‘lar;

spinal mushak atrofiyasi tashxisi qo‘yilgan bolalarga tibbiy-ijtimoiy yordam ko‘rsatish va dori vositalarini bepul yetkazib berish xarajatlari uchun budjetdan ajratiladigan mablag‘lar;

iqtidorli va malakali tibbiyot mutaxassislarini qo‘llab-quvvatlash hamda tibbiyot muassasalariga jalb qilish uchun budjetdan har yili ajratiladigan 50 mlrd so‘m miqdoridagi mablag‘lar;

vazirlik tizimidagi muassasalar va tashkilotlarning bo‘sh turgan binolari, ko‘chmas mulk obyektlari va yer uchastkalarini ommaviy savdolar (auksion)da sotishdan tushadigan mablag‘larning budjetga o‘tkaziladigan 50%i;

Sog‘liqni saqlash vazirligi tizimidagi muassasa va tashkilotlarning mulkini ijaraga berishdan tushadigan tushumlarning, davlat mulki obyektlaridan samarali foydalanish markazining operatsion xarajatlarini chegirib tashlagan holda, mahalliy budjetlarga o‘tkaziladigan 100%i;

xalqaro moliya institutlarining, hukumat va nohukumat tashkilotlarning grantlari va texnik ko‘mak mablag‘lari;

G‘aznachilik xizmati qo‘mitasi tomonidan Tibbiyotni rivojlantirish jamg‘armasining vaqtincha bo‘sh mablag‘larini tijorat banklari depozitlariga joylashtirishdan olinadigan daromadlar.

Shu bilan birga, jismoniy va yuridik shaxslarning homiylik xayriyalari hamda qonunchilik hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar orqali jamg‘arma mablag‘lari shakllantiriladi.

Hozirgi kunda, O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining qarori Tibbiyot muassasalarini moddiy rag‘batlantirish va rivojlantirish jamg‘armasi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida 2023-yil 16-yanvardagi 3416-sonli qaroriga muvofiq, amalga oshiriladi.

Tibbiyot muassalari	Umumiy harajatlar foizi
Tuman va shaharlar darajadagi barcha tibbiyot muassasalarda.	10
Shoshilinch va tez tibbiy yordam xizmati, bolalar tibbiyot muassasalari, sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi xizmati hamda ijtimoiy kasalliklarga ixtisoslashgan tibbiyot muassasalarida.	10
Respublika va viloyat darajasidagi boshqa tibbiyot muassasalarida.	5

faoliyat ixtisosligi bo'yicha tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadlar (tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) realizatsiya qilishdan tushgan tushumlar va ularni ishlab chiqarish bo'yicha xarajatlar o'rtasidagi ijobiy farqi);

hisobot choragi so'nggi ish kuni oxirida xarajatlar smetasi bo'yicha tejalgan mablag'lar, kapital qo'yimlarni moliyalashtirish uchun nazarda tutilgan mablag'lar bundan mustasno;

tibbiyot muassasasi balansida turgan mol-mulkni ijaraga berishdan olingan mablag'lar bir qismi;

belgilangan tartibda budjet tashkilotlari tasarrufida qoldiriladigan mablag'lar; homiylikdan olingan mablag'lar.

Xarajatlarni amalga oshirish uchun jamg'arma mablag'lari quyidagi ikki yo'nalishga:

Xarajatlarni amalga oshirish tartibi	Taqsimlanish foizi
Barcha tibbiyot muassasalari tibbiyot, farmatsevtika va boshqa xodimlarni moddiy rag'batlantirishga	75
tibbiyot muassasasi moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, modernizatsiya qilish hamda ta'mirlashga yo'naltiriladi	25

Tibbiyot muassasasi xodimlariga moddiy rag'batlantirish quyidagi turlari qo'llaniladi:

Moddiy rag'batlantirish turlari	Foizi hamda qo'shimchalar
Davlat tibbiyot muassasasi yuqori malakali va alohida natijaga erishgan tibbiyot hamda farmatsevtika xodimlarig	100%
Davlat tibbiyot muassasasining boshqa xodimlariga	75%
Yangi ish boshlagan salohiyatli yosh shifokorlarga maxsus oylik ustamalar: birinchi yil uchun ikkinchi yil uchun uchinchi yili uchun	1 mln.so'm 750 ming.so'm 500 ming.so'm
Oilaviy shifokor punktlari, oilaviy poliklinikalar va ko'p tarmoqli markaziy poliklinikalarda kunduzgi statsionar ish vaqtini soat 20:00 gacha uzaytirish hisobiga ikkinchi smenada ishlovchi shifokor hamda hamshiralarga	30%
Tibbiyot muassasalari xodimlariga kasbiy va boshqa bayramlar munosabati bilan beriladigan mukofotlar, moddiy yordam pullari	Hisob varaqasidagi mavjud bo'lgan mablag'lar 10 foiz qismi.

Tibbiyot muassasalarini moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi bo'yicha pul mablag'lari harakati to'g'risida hisobot

Tibbiyot muassasalarini moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi bo'yicha pul mablag'lari harakati to'g'risida hisobotni tuzishdan oldin tibbiyot muassasalari:

- hisobot choragi mobaynidagi jamg'arma mablag'larining shakllanish manbalariga va sarflanishiga doir birlamchi hujjatlarni to'liqligini;

- hisob raqamlardan olingan ko'chirmalarni va boshqa tegishli hisob registrlarini tekshirib chiqadilar.

1. Yil boshiga pul mablag'i qoldig'i qatoriga tegishli hisobvaraqlardan ko'chirmalarga muvofiq tibbiyot muassasasini moddiy rag'batlantirish va rivojlantirish jamg'armasi bo'yicha hisobot yilining birinchi sanasiga mavjud pul mablag'lari qoldig'i aks ettiriladi. Bunda, g'aznachilik bo'linmalarining tegishli tranzit hisobvaraqlaridagi tibbiyot muassasasiga tegishli bo'lgan qoldiq mablag'lar ham hisobga olinishi lozim.

2. Hisobot davrida tushgan tushumlar – jami" qatorida "2.1, 2.2, 2.3, 2.4 va 2.5" qatorlar bo'yicha hisobot davriga tushgan barcha daromadlar (tushumlar)ning yig'indisi ko'rsatiladi.

2.1) tibbiyot muassasasi uchun ajratiladigan umumiy byudjet mablag'larining 5 foizi hisobidan" qatorida tibbiyot muassasasi uchun byudjetdan ajratiladigan umumiy mablag'larning (xarajatlar smetasida ko'zda tutilgan jami mablag'larning) 5 foizigacha bo'lgan qismining muassasaning mazkur jamg'armasiga o'tkazilgan summolari ko'rsatiladi.

2.2) homiylik va donor tashkilotlardan" qatorida homiy va donor tashkilotlardan tushgan homiylik yordamlari ko'rsatiladi.

2.3) pulli davolash va xizmatlar ko'rsatishdan" qatorida tibbiyot muassasalarining pulli davolash va xizmatlar ko'rsatishdan tushgan mablag'lari ko'rsatiladi.

2.4) hisobot choragining oxirgi ish kunida tejab qolingan byudjet mablag'lari" qatorida qonun hujjatlariga muvofiq tibbiyot muassasalarining xarajatlar smetasida ko'zda tutilgan byudjet mablag'laridan hisobot choragi oxirgi kunida tejab qolingan qismining belgilangan tartibda jamg'arma hisob raqamiga o'tkazilgan summasi ko'rsatiladi.

2.5) vaqtincha foydalanilmayotgan binolarni va davlatning boshqa mulklarini ijaraga berishdan" qatorida tibbiyot muassasalari vaqtincha foydalanilmayotgan binolarni va boshqa mulklarni ijaraga berishdan tushgan daromadlarini ko'rsatadilar.

3. Hisobot davrida amalga oshirilgan kassa xarajatlari – jami qatorida 4-ustun "Kassa xarajatlari - jami "da aks ettirilgan jami kassa xarajatlarining summasi ko'rsatiladi.

4. Hisobot davri oxiriga pul mablag'i qoldig'i qatorida 1. Yil boshiga pul mablag'i qoldig'i va 2. Hisobot davrida tushgan tushumlar – jami qatorlarida aks ettirilgan tushumlarning yig'indisidan hisobidan amalga oshirilgan kassa xarajatlarining (3. Hisobot davrida amalga oshirilgan kassa xarajatlari – jami qatori bo'yicha summaning) ayirmasi ko'rsatiladi.

“Xarajatlar yoyilmasi”da rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan amalga oshirilgan kassa va xaqiqiy xarajatlar mazkur hisobot shaklida keltirilgan xarajatlar iqtisodiy tasnifining xarajat moddalari, kichik moddalari va elementlari bo'yicha aks ettiriladi.

Ushbu hisobot shakli tashkilotlar tomonidan har chorakda hisobot choragidan keyingi oyning 10-sanasiga qadar topshiriladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tibbiyot muassasa xodimlari mehnatini rag'batlantirish tizimidagi asosiy kamchiliklardan quyidagilar:

— tibbiyot xodimlarining ish haqi (mehnatga haq to'lash tizimining birinchi bo'g'ini (lavozim maoshlari)) past, shu bilan birga ularga mehnatga haq to'lashning asosiy qismi shundan iborat;

- kompensatsiya to'lovlari (mehnatga haq to'lash tizimining ikkinchi komponenti) tibbiyot xodimining qo'shimcha ish vaqtidagi mehnat funksiyalarini bajarishi bilan bog'liq emas, balki ish haqining ajralmas qismidir (masalan, koeffitsientlarni oshirish);

- ish haqi fondining uchinchi komponenti – rag'batlantirish to'lovlari - xodimning ish faoliyati bilan zaif bog'liq bo'lib, sub'ektiv baholar asosida aksariyat muassasalarda taqsimlanadi va har doim ham shaffof ta'minlanmaydi.;

- ma'muriy va boshqaruv xodimlarining ish haqi va boshqa toifadagi xodimlar o'rtasidagi sezilarli farq.

Yuqorida aytilganlarning barchasi tadqiqot jarayonida aniqlangan kamchiliklarni bartaraf eta oladigan mehnatni rag'batlantirishning innovatsion usullarini izlash zarurligini belgilaydi.

Tibbiyot muassasalarida xodimlarni rag'batlantirish to'lovlari tizimini ishlab chiqishda quyidagilarni hisobga olishlari kerak:

— xodim tomonidan mehnat intizomiga rioya qilish va mehnat majburiyatlarini lozim darajada bajarish;

— Kasbiy axloq kodeksi qoidalariga rioya qilish;

— muassasaning innovatsion faoliyatida ishtirok etish;

— malaka oshirish yoki kasbiy ta'lim dasturlarini o'zlashtirish;

— tibbiy xizmat ko'rsatish jarayonida yangi samarali texnologiyalardan foydalanish;

- fuqarolarga ko'rsatilayotgan tibbiy xizmatlarning sifati va miqdoridan oshirish.

Tibbiyot muassasasi faoliyatiga mehnatga haq to'lashning innovatsion shakllarini joriy etishga to'sqinlik qilayotgan asosiy muammolar moliyaviy resurslarning cheklanganligi va moddiy rag'batlantirishning samarali tizimini ishlab chiqish va joriy etishga qodir bo'lgan malakali kadrlarning yetishmasligini.

Shuni unutmashimiz kerakki, tibbiyot xodimlarining ishi katta hajmdagi maxsus bilim, kuch va bemorlarning hayoti va sog'lig'i uchun yuqori darajadagi mas'uliyatni talab qiladi, jamiyat tibbiyot xodimlarining ish haqiga ham xuddi shunday mas'uliyat bilan qarashga majburdir. Davlat tibbiyot muassasalarida tibbiy xizmat ko'rsatish sohasida to'liq iqtisodiy munosabatlar mavjud emasligi va 2024-yildan Tibbiyotni rivojlantirish jamg'armasi mablag'larini shakllantirish manbalari belgilanligi kelajakda ushbu qarorlar orqali moliyaviy holatlari yaxshilanishiga amin bo'lamiz.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 20-iyundagi PQ-197-son “Ma‘muriy islohotlar doirasida sog‘liqni saqlash sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida” qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasining 2013-yil 26-dekabrda “Budjet kodeksi” O‘RQ–360son.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 17-maydagi PF–136son “Tibbiyot muassasalari xodimlarini moddiy qo‘llabquvvatlash hamda rag‘batlantirishni kuchaytirish choratadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning 2022-yil 18--martdagi “Tibbiyotdagi islohotlar – inson qadri uchun” mavzusidagi tibbiyot xodimlari bilan ochiq muloqotidagi nutqi.
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 3-sentabrdagi 414-son “Budjet tashkilotlarini mablag‘ bilan ta‘minlash tartibini takomillashtirish to‘g‘risida”gi qarori.
6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2005-yil 21-dekabrda 276-son “Tibbiyot xodimlari mehnatiga haq to‘lashning takomillashtirilgan tizimini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori.
7. “Tibbiyot muassasalari moddiy rag‘batlantirish va rivojlantirish jamg‘armasi to‘g‘risida”gi nizom (ro‘yxat raqami 3416, 2023-yil 16-yanvar).
8. “Tibbiyot tashkilotlarining moddiy rag‘batlantirish va rivojlantirish jamg‘armasi mablag‘larini tasarruf etish uchun tibbiyot tashkilotlari huzuridagi maxsus komissiyalar to‘g‘risida”gi nizom (2006-yil 14-yanvar, ro‘yxat raqami 1536).